

isuviše sumjičavosti, primijeniti na domaću, hrvatsku, točnije lokalnu istarsku mikropovijest. Pitanje koje izvire iz svih autorovih radova, a koji započinju mediteranskim identitetom hrvatskog prostora i završavaju modelima koji istarski svijet prošlosti uranjaju u mnogo širu mrežu međusobno povezanih mikrokozmosa europske događajnice, jest kako pisati domaću, strancima toliko malo poznatu (uglavnom egzotično shvaćenu) povijest hrvatskoga nacionalnog predznaka. Kao »rezervat«, izoliran od svjetskih tijekova (i onih na koje se zadana tema odnosi, ali i onih koji slijede vodeća imena »nove povijesti«) – zasigurno ne. Nova imena, mlađa pokoljenja hrvatske historiografije, politički i ideološki neopterećena, kojima nacionalni identitet i domovina nisu teško pitanje, ali i ujedno otvorenim očima usmjerena prema stranim uzorima, možda su na tom tragu – zaključuje autor. Knjiga Miroslava Bertoše, jednoga od rijetkih hrvatskih proučavatelja povijesti koji desetljećima promišlja i nudi nove teme i metode, predlaže rješenja i mogućnosti uklaapanja lokalne događajnice u svjetske modele, zasigurno je pravi, jedinstveni i višestruko poticajan prilog takvim promišljanjima. Jedinstvena kao spoj vrhunskog vladanja zanatom povjesničara, savršeno upućena u suvremene tijekove svjetske historiografije, potkrijepljena i obogaćena »malim temama« istarske povijesti, zbirka radova M. Bertoše, promišljeno posloženih unutar triju zasebnih tematskih okvira, istodobno je i čitko i nadahnuto, poticajno i višestruko uporabljivo djelo. Za njime će, u to nije potrebno sumnjati, posegnuti upravo oni kojima je najviše i namijenjeno.

Lovorka Čoralić

Lujo MARGETIĆ, Prikazi i diskusije, Biblioteka znanstvenih djela, sv. 122, Književni krug, Split, 2002., 532 str.

Suradnja uglednog pravnika i povjesničara Luje Margetića i Književnog kruga u Splitu, kao jednog od danas najaktivnijih izdavača knjiga s područja društvenih znanosti, rezultirala je trećom Margetićevom knjigom objavljenom u Biblioteci znanstvenih djela ovog izdavača. Nakon knjiga *Iz ranije hrvatske povijesti* i *Dolazak Hrvata* kao plod ove uspješne suradnje pred nama je knjiga *Prikazi i diskusije*. Kao i dvije prethodne knjige, djelo *Prikazi i diskusije* objedinjuje niz autorovih članaka povezanih zajedničkim nazivnikom, nastalih u duljem vremenskom rasponu, prethodno objavljenih u različitim periodičnim publikacijama. No dok je u prethodna dva slučaja poveznicu među radovima ponajprije činila tematika, ovdje je čini vrsta i svrha članka. Knjiga je podijeljena u tri dijela, od kojih prvi čine prikazi knjiga, drugi analize i prijedlozi rješenja pojedinih znanstvenih pitanja te reagiranja na tvrdnje i mišljenja drugih autora, a posljednji sjećanja na trojicu znanstvenika koji su, kako sam autor u predgovoru navodi, na njega posebno utjecali. Dodirnu točku i svrhu svih ovih radova predstavlja preispitivanje objavljenog i poziv na znanstveni dijalog kao najbolji put za raščišćavanje spornih pitanja.

Kazala su u ovom slučaju smještene na početak knjige i zapravo predstavljaju dopunu sadržaju, olakšavajući pronalaženje željenog. Prvo je kazalo popis autora s kojima autor knjige diskutira (15-16), drugo sadržava popis tema o kojima se u knjizi diskutira (17-21), a treće je kazalo važnijih pojmova (22-26).

Za razliku od objedinjavanja stručnih i izvornih znanstvenih članaka razasutih po različitim publikacijama unutar jedne knjige što je danas relativno uobičajeno, objedinjavanje prikaza radova drugih autora i njihovo ponovno tiskanje unutar istih korica svojevrsni je kuriozitet. Ovdje je pak riječ o odabranim prikazima originalno tiskanim kroz tri desetljeća, od 1971. do 2001. godine, većinom ipak objavljenih tijekom devedesetih godina (27-225). Neki od prikaza svojevrsne su kratke rasprave o pojedinim znanstvenim pitanjima. Niz od 37 prikaza otvara izvrsna kritika Čulinovićeve udžbenika državopravne povijesti jugoslavenskih zemalja, a unutar ovog niza svoje su mjesto našli prikazi radova V. Radovčića, M. Apostolove Maršalevski, D. Munića, A. Cvitanića, M. Pahora, J. Šumrada, N. Klaić, V. Gamulin, M. Matijević Sokol, M. Križmana, J. Kolanovića, I. Goldstein, D. Klena, J. Šašela, M. Šufflaya, M. Žagara, J. Marevića, R. Bratoža, A. Romca, Ž. Horvatića, M. Bogovića, I. Bobe, I. Rendića Miočevića i drugih. Mnogi prikazi uključuju niz u historiografiji i dalje otvorenih pitanja, te time zadržavaju aktualnost do danas, a u nekim slučajevima su upozorenja L. Margetića na pogreške ili propuste doista dragocijena i nužna uz čitanje prikazanih radova. U tom smislu valja posebno izdvojiti prikaze prijevoda i obrada statuta srednjovjekovnih komuna i drugih vrela, jer se brojni pravnici i povjesničari koriste prikazanim izdanjima i na njima grade svoje stavove.

Drugi dio knjige objedinjen je zajedničkim podnaslovom *Diskusija* (227-518). U njemu su tiskane odabrane autorove rasprave nastale od sedamdesetih godina do danas, u kojima je nastojao raščistiti brojna neriješena pitanja i značenja pojedinih pojmova. Mnogi su od tih članaka često citirani u historiografiji, te je njihovo ponovno objavljivanje uistinu dobrodošlo. Od članaka iz sedamdesetih godina ponovno su tiskani *Oporučno preferiranje djeteta po statutima* (229-235), *Funkcija tribuna u ranijoj povijesti dalmatinskih gradova* (236-240), *Pitanje kontinuiteta dalmatinskih gradskih općina* (241-254), *Značenje i podrijetlo riječi tepčija i dad* (255-264) i *Pristinum – pistrinum* (265-268). Od članaka prvobitno tiskanih tijekom osamdesetih godina u ovoj su knjizi ponovno objavljeni *Paterna paternis* (269-278), *Prisutnost dalmatinskih biskupa na drugom nicejskom saboru 787. God.;* *Položaj Hrvatske u drugoj polovici IX. stoljeća* (279-288), *Uloga Ulfa na Krku sredinom XI. stoljeća* (289-297), *O godini nastanka ugovora Istrana s markgrofom W* (298-314) i *Ugovor iz 840. god. »contra generationes Sclavorum«* (315-321). Među temama članaka tiskanih na prijelazu osamdesetih i devedesetih godina izdvojene su analize određenih, u historiografiji spornih, vijesti dvaju hagiografskih izvora – životopisa bl. Ivana trogirskog (322-330) i sv. Gaudencija osorskog (373-376), zatim *Razlozi i posljedice donošenja Rižanskog placita* (355-361), analiza čl. 14. Vinodolskog zakona (362-372) te obrada pojmova srednjovjekovnoga srpskog prava *Meropsi, sokalnici, otroci* (331-354). Opširnije analize nude članci *Srednjovjekovna Slavonija – jedno od vrela hrvatske državnosti* (408-424) i *Društveni odnosi u Dalmaciji VII.- XI. stoljeća* (445-461). No većina članaka je relativno kratka, a sadrži analize pojedinih izvornih vijesti, raspravu sa stavovima i interpretacijama drugih autora te prijedloge drukčijih rješenja, pri čemu unutar pojedinih članaka autor raspravlja o više različitih problema. Među razmatranim problemima nalaze se granica Italije i provincije Dalmacije u doba principata, te sjeverozapadna granica Hrvatske u doba narodnih vladara (377-382); pitanje godine osnivanja zagrebačke biskupije i godine Zvonimirove smrti (382-385); analiza vijesti u Katalogu

najstarijih splitskih nadbiskupa Tome Arhiđakona s posebnim naglaskom na tituliranje Stjepana Držislava i pitanja metropolitanskog položaja Splita u IX. stoljeću (386-396); razmatranje pojma »zakona«, odnosno pravnog običaja (*consuetudo*) u staroj hrvatskoj pravnoj terminologiji (397-407); pitanje *Tko je i kada sastavio kartular samostana sv. Krševana u Zadru* (425-430); razmatranje o liburnskim općinama (431-436); problematika međunarodnog položaja Zadra u XII. stoljeću (437-444); problem nestanka općinske samouprave u bizantskoj Dalmaciji nakon Novele 46 Lava VI. Mudrog i vjerodostojnost darovnica hrvatskih vladara koje se odnose na područje bizantske Dalmacije (462-467); analiza sačuvanih verzija Radovanove isprave i njihova vjerodostojnost (468-473); pitanje organizacije vojne i civilne vlasti u Dalmaciji u vrijeme cara Justinijana (474-482); pitanje vjerodostojnosti šibenskih povlastica 1167.-1322. godine (483-494); problem datacije Ljetopisa popa Dukljanina (495-502) te na kraju problem titulacije hrvatskih vladara i položaj Trpimirove Hrvatske uz upozorenje na potrebu preispitivanja datacije Trpimirove darovnice, kao i vrijeme prvih znakova feudalizacije u Hrvatskoj (503-518).

Završni dio knjige čine *Sjećanja* na trojicu istaknutih znanstvenika: Jaroslava Šidaka, Branka Fučića i Vladimira Bayera (519-531). Ova sjećanja nisu nekrolozi u klasičnom smislu s biografskim podacima o autorima, već u prvom redu zahvala za misli koje su ti znanstvenici podijelili s autorom. Posebno to dolazi do izražaja u autorovim sjećanjima na razgovore s Jaroslavom Šidakom, susrete s Brankom Fučićem i predavanja Vladimira Bayera.

Razmjena misli, razgovor i diskusija pojmovi su koji se provlače kroz cijelu knjigu. Oni su poticaj za ono što je napisano, a napisano je ujedno i traganje za novim poticajima. Sam autor u predgovoru knjige koja je pred nama kaže kako je njezina glavna svrha poticanje daljnje diskusije. Valja vjerovati kako će ovaj izazov naći dostojan odgovor.

Zdravka Jelaska Marijan

Mljetski statut, Književni krug i Zavičajni klub »Mljet«, Split – Dubrovnik, 2002., 268 str.

Mljetski statut iz 1345. godine svjedočanstvo je posebnog statusa što ga je u okviru Dubrovačke Republike uživao otok Mljet i njegovi žitelji. *Liber de ordinamenti e delle usanze della universitade del comun de Melida* nije, doduše, sačuvan u izvornom obliku iz 1345. godine, ali je sačuvano nekoliko kasnijih rukopisa koji sadržavaju prijepis izvornog teksta. Najstariji poznati sačuvani tekst potječe iz XV. stoljeća, a korišten je na Mljetu do uspostave austrijske vlasti 1815. godine. Od te godine nadalje nalazio se u Beču. Kako se problem povrata arhivske građe koja se nalazila u Austriji otežao kroz dugi niz desetljeća nakon sloma Austro-Ugarske Monarhije, ovaj je pravno-povijesni spomenik vraćen tek 1978. godine. Od 1995. godine, nakon restauracije, čuva se u Državnom arhivu u Dubrovniku. Osim tog primjerka, jedan je rukopis iz XVII. stoljeća sačuvan u Franjevačkoj biblioteci samostana Male braće u Dubrovniku pod naslovom *Statuto o sia le leggi dell'universita dell'Isola di Meleda*. Kasniji rukopisi sadržajno ne pokazuju bitne razlike u odnosu na dva navedena. Mljetski je statut prvi put tiskan 1851. godine unutar